

Republika e Kosovës • Republika Kosovo • Republic of Kosovo
Institucioni i Avokatit të Popullit • Institucija Ombudsmena • Ombudsperson Institution

**IZVEŠTAJ SA PREPORUKAMA
NACIONALNOG MEHANIZMA ZA SPREČAVANJE TORTURE
O POSETI PRITVORNOM CENTRU U PRIŠTINI**

Za:

**G. Abelard Tahiri, Ministar
Ministarstvo pravde**

**G. Qemajl Marmullakaj, Generalni sekretar
Ministarstvo pravde**

**G. Uran Ismaili, Ministar
Ministarstvo zdravlja**

**G. Naim Bardiqi, Generalni sekretar
Ministarstvo zdravlja**

**G. Rashit Qalaj, Generalni direktor
Policija Kosova**

**G. Nehat Thaqi, Generalni direktor
Korektivna služba Kosova**

**G. Milazim Gjocaj, Generalni direktor za zdravstvo u zatvorima
Ministarstvo zdravstva**

**G. Hestet Loku, Direktor
Pritvorni centar u Prištini**

Priština, 22. novembar 2019.god

UVOD

U skladu sa članom 135. stav 3. Ustava Republike Kosovo i članom 17. Zakona br. 05/L-019 o Ombudsmanu, Nacionalni mehanizam za sprečavanje torture (NMST) Ombudsmana je dana 11. oktobra 2019. godine posetio Pritvorni centar u Prištini (u daljem tekstu: PCP).

NMST, na osnovu člana 17. Zakona br. 05/L-019 o Ombudsmanu, može da poseti u bilo koje vreme i bez prethodne najave sva mesta gde se drže lica lišena slobode, uključujući i policijske stanice, pritvorne centre, zatvore, mesta gde se drže stranci koji su lišeni slobode, kao i psihijatrijske ustanove i ustanove za socijalnu zaštitu.

U PCP-u, pored pritvorenih, smešten je i mali broj osuđenih lica. Službeni kapacitet ovog centra je 300. Tokom posete NMST-a u PCP-u je bilo smešteno 103. pritvorenih i 21 osuđenih lica.

Cilj posete

Svrha ove posete bila je opšta procena poštovanja prava zatvorenika, koja se garantuju Ustavom Republike Kosovo, važećim zakonima u Republici Kosovo i međunarodnim standardima o pravima zatvorenika.

Sastav tima za praćenje

1. Tim za praćenje je bio u sastavu: viši pravni savetnik za sprečavanje torture, pravna savetnica za sprečavanje torture, psiholog-savetnica i socijalni radnik- savetnica.

Saradnja PCP-a sa NMST-om tokom posete

2. Tokom posete vršene od NMST-a u PCP-u, osoblje Korektivne službe Kosova (u daljem tekstu: KSK) i osoblje Departmana za zdravstvo u zatvorima (u daljem tekstu: DZZ) pružili su timu za praćenje potpunu saradnju. Tim je, bez odlaganja, imao neometan pristup svim posećenim mestima i obezbeđene su mu sve informacije potrebne za obavljanje zadatka, kao i omogućen im je razgovor sa osuđenim i pritvorenim licima, bez prisustva korektivnih službenika i bez prisustva zdravstvenog osoblja.

Informisanje o pravima zatvorenika

3. Administrativno uputstvo MD- br. 07/2015 o kućnom redu u korektivnim institucijama, (u daljem tekstu: Kućni red) utvrđuje obavezu korektivnih institucija da odmah po prijemu obezbede uslove da osuđeno lice bude pismeno obavešten o svojim pravima i obavezama. Dalje, Kućni red propisuje da su Kućni red i Zakon o izvršenju krivičnih sankcija (u daljem tekstu: ZIKS) dostupni zatvorenicima tokom celog vremena. Zatvorenik koji ne zna pisati i čitati, usmeno se obaveštava o pravima i obavezama.¹ NMST je tokom posete primetio da je zatvorenicima na raspolaganju Kućni red kao i drugi odgovarajući dokumenti, putem kojih zatvorenici se obaveštavaju o svojim pravima i obavezama.

Fizičko zlostavljanje

4. Tokom posete PCP-u, NMST je intervjuisao značajan broj zatvorenih lica i nije primio nijednu žalbu na fizičko zlostavljanje ili prekomerno korišćenje fizičke sile vršeno od strane službenika korektivne ustanove ili na ponašanje zatvorskih vlasti, koja bi predstavljala kršenje dostojanstva zatvorenika. Osim toga, NMST je primetio da postoji

¹ Administrativno uputstvo MD- br. 07/2015 o kućnom redu u korektivnim institucijama, član 20.

pozitivna klima odnosa i dobra interaktivna komunikacija između osuđenih i korektivnih službenika, kao i između zdravstvenog osoblja i osuđenika.

5. Takođe, većina zatvorenika intervjuisanih od strane NMST-a izrazile su se u korist dobrog tretmana od strane Policije Kosova tokom hapšenja i tokom faze dok su bili u zadržavanju.
6. Međutim, NMST je tokom posete naišao na dva pritvorenika koji su tvrdili da ih je Policija Kosova fizički zlostavljala tokom hapšenja i tokom njihovog boravka u policijskoj stanici u Kosovom Polju. Kod pritvorenih D.K i D.K., NMST je uočio znake telesnih povreda na licu i glavi. S tim u vezi, NMST je posetio Regionalni centar za zadržavanje u Prištini, gde je primio odgovarajuću dokumentaciju. Iz dosijea pritvorenih vidi se da su bili podvrgnuti lekarskim pregledima u Univerzitetском kliničkom centru. Tamo ih je odvela policija pre nego što su bili primljeni u Regionalnom centru za zadržavanje.
7. Dana 20. septembra 2019. godine, NMST je posetio policijsku stanicu u Kosovom Polju, gde je dobio dodatnu dokumentaciju u vezi slučaja, kao što su obrasci za prijavljivanje korišćenja fizičke sile, izveštaje policijskih službenika sa mesta događaja kao i lekarske izveštaje u slučaju dva policijska službenika, koji su bili na mestu događaja i koji su se suočili sa aktivnim otporom od dotičnog pritvorenika i zadobili su telesne povrede. Prema obaveštenju od strane policijskih službenika i nalazima u lekarskim izveštajima, jedan od policijskih službenika, koji je bio na mestu događaja kao posledica dobijenih povreda i dalje je na bolovanju.
8. NMST je obavešten da je cela relevantna dokumentacija, sa izveštajem, poslata Komisiji za procenu korišćenja fizičke sile od strane Policije Kosova. Putem ovog izveštaja, NMST zahteva od navedene komisije da ga obavesti o nalazima u vezi korišćenja fizičke sile u predmetnom slučaju od strane policijskih službenika.

Uslovi smeštaja

9. ZIKS izričito propisuje da osuđeno lice ima pravo na smeštaj u skladu sa savremenim higijenskim uslovima i lokalnim klimatskim prilikama.² U nastavku zakon utvrđuje: *“Prostorija u kojoj živi i radi osuđeno lice treba da budu dovoljno prostrane, tako da svako osuđeno lice ima na raspolaganju najmanje osam (8) kvadratnih metara prostora za pojedinačnu ćeliju i četiri (4) kvadratnih metara za osuđenike u zajedničkim ćelijama, i dovoljno prirodno i veštačko osvetljenje za rad i čitanje, kao i grejanje i ventilaciju.”*³
10. NMST je primetio da ćelije u kojima su bili smešteni zatvorenici, imaju dovoljno prirodnog osvetljenja, životnog prostora koji prelazi standarde utvrđene od strane ZIKS-a i standardima utvrđenim od strane Evropskog komiteta za sprečavanje mučenja (u nastavku: EKSM).⁴ NMST je tokom posete primetio da su dve ćelije prilagođene i dostupne zatvorenicima sa invaliditetom.

² Zakon br. 04/L-149 o izvršenju krivičnih sankcija, član 36, stav 1.

³ Zakon br. 05/L0-129, član 3. Zakona o izmenama i dopunama Zakona br. 04/L-149 o izvršenju krivičnih sankcija.

⁴ Evropski Komitet za sprečavanje mučenja, Životni prostor po zatvoreniku, vidi: <https://rm.coe.int/1680780038>

11. Međutim, uprkos činjenici da je PCP novi objekat, počeo je da se značajno oštećuje zbog problema sa vodo-instalacijom objekta. Tokom posete, NMST je primetio da je počela i pojavljivanje vlage u hodnicima i po ćelijama.
12. U paviljonima gde se nalaze pritvorenici, u određenim krilima, ćelije su opremljene tuševima tako da pritvorenici se mogu se tuširati kad god požele. U drugim delovima gde ćelije nemaju tuševe, nego postoje zajednički tuševi, pritvorenici se mogu tuširati tri puta nedeljno. Osuđeni se mogu tuširati koliko puta žele.

Hrana

13. ZIKS uspostavlja pravo zatvorenika na odgovarajuću hranu, tri obroka dnevno, za održavanje njihovog dobrog zdravlja i snage, koja mora da bude raznovrsna i hranljiva. Ishrana osuđenog lica mora da odgovara njegovom uzrastu i zdravstvenom stanju, prirodni posla, godišnjem dobu i klimatskim uslovima, a prema mogućnostima, i njegovim verskim i kulturološkim potrebama.⁵
14. Dalje, zakon utvrđuje da osuđeno lice koje obavlja teške poslove, bolesna osoba, trudnica ili porodilja imaju pravo na hranu koju im preporučuje lekar ili na dijetalnu hranu.⁶
Tokom posete, NMST je obavešten od strane zdravstvenog osoblja da nema dijetalne hrane.

Režim

15. U PCP-u nijedan pritvorenik nije angažovan u radu. U slučaju pritvorenika, njihovo angažovanje na poslu zavisi od dozvole suda. Angažovano je 17 osuđenika u radu u kuhinji, u bašti, u dvorištu, u biblioteci kao i na održavanju objekta. Zatvorenici imaju na raspolaganju šetnju od dva sata dnevno, kao što je predviđeno ZIKS-om.⁷ PSP ima četiri šetališta i dva sportska terena koja se ne koriste. Zatvorenici većinu svog vremena, odnosno 22 sata, provode u svojim ćelijama u nedostatku angažovanja na poslu ili u aktivnostima, kao što su sport, obrazovanje, osposobljavanje itd.
16. NMST primećuje da, što se tiče angažovanja u rad pritvorenika, član 199. stav 2. Zakonika o krivičnom postupku predviđa kao u nastavku: *“Lica koja se nalaze u sudskom pritvoru mogu da obavljaju rad koji je neophodan za održavanje reda i čistoće u njihovim prostorijama. U skladu sa mogućnostima institucije i pod uslovom da to ne šteti vođenju krivičnog postupka, licima u sudskom pritvoru se omogućava rad na aktivnostima koje odgovaraju njihovim fizičkim i psihičkim mogućnostima. Sudija za prethodni postupak, sudija pojedinac ili predsednik veća odlučuje o tome u saglasnosti sa upravom pritvorske ustanove.”*
17. Dok član 200, stav 1. ZIKS-a, u vezi angažovanja u rad pritvorenika, definiše kao u nastavku: *“Pritvorenik može da se angažuje na radu u radionici, radionici u ekonomskim jedinicama koje se nalaze unutar nadležne kazneno popravne ustanove, posle dobijanja saglasnosti od nadležnog suda.”*
18. Takođe, Pravila Mandele utvrđuju pravo pritvorenika na rad. U pravilu 116. Pravila Mandele izričito se naglašava: *“Pritvoreniku treba dati mogućnost da radi, ali ne treba da*

⁵ Zakon br. 04/L-149 o izvršenju krivičnih sankcija, član 39. stav 1.

⁶ Zakon br. 04/L-149 o izvršenju krivičnih sankcija, član 39. stav 2.

⁷ Zakon br. 04/L-149 o izvršenju krivičnih sankcija, član 37.

se traži od njega da radi. U slučaju da on/ona odluči da radi, on/ona treba da bude plaćena za isto.”

19. U izveštaju EKSM-a o poseti Republici Kosovo tokom 2015. godine, koji je objavljen 2016. godine, u vezi sa režimom za pritvorenike, EKSM je izrazio zabrinutost da, uprkos naporima vlasti, pritvorenici većinu svog vremena provode u njihovim ćelijama gledajući TV i igrajući karte, osim šetanje od dva sata dnevno.
20. Ovim izveštajem, EKSM je preporučio nadležnim vlastima Republike Kosova kao u nastavku: *“EKSM ponavlja preporuku da se vlasti angažuju da povećaju aktivnosti izvan ćelija za pritvorenike u svim institucijama koje je EKSM posetio, kao i u svim drugim institucijama Korektivne službe Kosova, gde je to prikladno.”* Dalje EKSM naglašava: *„Što duže traje period pritvora, to bi više trebalo da se razvije režim koji im se pruža. Takođe, treba da se preduzimaju radnje za povećanje broja osoblja, kada je to potrebno.”*⁸
21. **NMST smatra da na osnovu važećeg zakonodavstva, Pravila Mandele i preporuke EKSM-a, nadležni organi treba da ulože napore za povećanje angažovanja pritvorenika van ćelije, ne samo u PCP-u, već i u drugim pritvornim centrima, koliko je to moguće.**

Incidenti između zatvorenika

22. Vlasti zatvora imaju pozitivne obaveze da spreče nasilje među zatvorenicima za koje su one odgovorne. Na osnovu odgovarajuće dokumentacije, tvrdnjama uprave i pritvorenika tokom ove godine u PCP nisu zabeleženi ozbiljni incidenti među zatvorenicima, osim svađa gde uprava je koristila posredovanje i pomirenje za rešavanje problema.

Zdravstvena zaštita

23. Član 43. Zakona br. 05/L-129 o izmeni i dopuni Zakona br. 04/L-149 o izvršenju krivičnih sankcija propisuje da osuđeno lice uživa iste standarde zdravstvene zaštite, koji su dostupni u zajednici. ZIKS u nastavku utvrđuje da se ove zdravstvene usluge osuđenim licima pružaju besplatno. Zdravstvena jedinica u PCP-u sastoji se od šest medicinskih sestara i dva opšta lekara, koji rade punim radnim vremenom. Stomatolog i psihijatar su dostupni dva puta nedeljno. U međuvremenu, NMST je obavestena od strane Departmana za zdravlje u zatvorima da je angažovan u radnom odnosu psiholog koji će raditi puno radno vreme.
24. Ostale specijalističke usluge vrše se u zdravstvenim ustanovama: u regionalnim bolnicama i u klinikama Univerzitetskog kliničkog centra Kosova (UKCK). NMST nije primio nijednu žalbu od zatvorenika što se tiče medicinskih usluga koje su im pružene u PCP-u. Pored toga, zatvorenici su izrazili naklonost za vrlo dobar tretman od strane medicinskog osoblja, kako u pogledu pruženih medicinskih usluga tako i u pogledu interaktivne komunikacije i poštovanja njihovog ljudskog dostojanstva.

Prisustvo mentalno obolelih zatvorenika

25. Prisustvo mentalno obolelih zatvorenika i dalje predstavlja izazov za pritvorne i korektivne centre, zbog nedostatka kapaciteta za smeštaj zatvorenika ove kategorije u

⁸ Izveštaj EKSM-a o poseti Kosovu, objavljen septembra 2016. godine, stav 46. Za više informacija vidite: <https://rm.coe.int/16806a1efc>.

odgovarajućim zdravstvenim ustanovama. Tokom posete PCP-u, NMST je obavešten da zbog ograničenih kapaciteta Instituta forenzičke psihijatrije, u PCP-u se nalaze zatvorenici, koji zbog zdravstvenog stanja, ne bi trebali biti u PCP-u.

26. Prema zdravstvenom osoblju, postoje sedam zatvorenika koji ne mogu da se upravljaju u ovoj zdravstvenoj jedinici. Pet njih već leže u Institutu za sudsku psihijatriju, dok se očekuje i premeštaj još jednog.
27. U tom pravcu, NMST primećuje da član 43. Zakona br. 05/L-129 o izmeni i dopuni Zakona br. 04/L-149 o izvršenju krivičnih sankcija utvrđuje: *“Osuđeno lice kojem kazneno popravna ustanova ne može da pruži adekvatno lečenje, šalje se u zatvorsku bolnicu, odgovarajuću psihijatrijsku ustanovu ili u neku drugu zdravstvenu ustanovu.”*
28. NMST primećuje da standardi EKSM-a utvrđuju sledeće: *“Mentalno oboleli zatvorenik mora biti smešten i pružati zdravstvenu zaštitu u bolničkom okruženju koje je propisno opremljeno i ima propisno opremljeno osoblje. To okruženje može biti civilna psihijatrijska bolnica ili psihijatrijska ustanova posebno opremljena posebno unutar zatvorskog sistema.”*⁹
29. Evropska zatvorska pravila, pravilo 12.1, predviđa sledeće: *“Lica koja su duševno obolela i čije duševno stanje ne dozvoljava da budu u zatvoru smeštaju se u specijalnu ustanovu.”*¹⁰
30. Pravila Mandele, pravilo 109, predviđa da mentalno oboleli zatvorenici ne treba da se drže u zatvorima, već treba uložiti napore da se premeste što je pre moguće u odgovarajuće ustanove.
31. **NMST smatra da nadležni organi treba da ulože stalne napore da se ove osobe leče u odgovarajućim ustanovama, bilo u posebnoj psihijatrijskoj jedinici unutar zatvora ili bolnice, bilo u civilnoj psihijatrijskoj ustanovi.**

Značaj lekarskih pregleda za novo-primljene zatvorenike

32. EKSM stalno naglašava važnost lekarskog pregleda novo-primljenih zatvorenika, posebno u ustanovama koje predstavljaju ulazna vrata u sistem zatvora. Taj pregled je od posebne važnosti, posebno za sprečavanje samoubistva i širenja zaraznih bolesti (poput tuberkuloze, hepatitisa B/C, HIV).
33. Prema EKSM-u, zdravstvene usluge zatvora takođe mogu dati značajan doprinos na sprečavanju fizičkog zlostavljanja tokom perioda neposredno pre hapšenja, znači u periodu kada se osobe nalaze u zadržavanju od organa za primenu zakona, putem sistematskog i blagovremenog evidentiranja povreda, a prema potrebi i davanje informacija nadležnim vlastima.¹¹

⁹ Standardi EKSM-a, deo trećeg opšteg izveštaja, stav 43, objavljen 1993. godine. Za više informacija vidi: <https://rm.coe.int/16806ce943>.

¹⁰ Evropska pravila zatvora, pravilo 47.1. Vidi: <https://rm.coe.int/european-prison-rules-978-92-871-5982-3/16806ab9ae>.

¹¹ Evropski komitet za prevenciju torture, Opšti 26-ti Izveštaj, stav 72, na adresi: <https://rm.coe.int/168070d0c8/>

34. Dalje, standardi EKSM-a predviđaju da novo-primljeni u zatvoru ili pritvornom centru moraju biti podvrgnuti lekarskom pregledu najkasnije 24. sata od trenutka prijema u instituciju.¹²
35. ZIKS¹³ i standardna operativna praksa¹⁴ DZZ-a predviđaju obavezu nadležnih organa da novo-primljeni zatvorenik bude podvrgnut lekarskom pregledu u roku od 24. sati od trenutka prijema.
36. Takve obaveze su takođe utvrđene međunarodnim aktima za zaštitu prava zatvorenika kao što su: Pravila Mandele¹⁵, Evropska pravila zatvora¹⁶ i pravila Ujedinjenih nacija za zaštitu maloletnika lišenih slobode.¹⁷
37. Na osnovu tvrdnji zatvorenika i odgovarajuće dokumentacije, novo-primljeni u roku od 24. sata podležu lekarskim pregledima u skladu sa ZIKS-om i Standardnom operativnom praksom DZZ-a.

Poverljivost zdravstvenih usluga

38. Što se tiče poverljivosti zdravstvenih usluga, NMST na osnovu razgovora sa zatvorenicima i zdravstvenim osobljem utvrđuje da se ove usluge pružaju pod uslovima koji poštuju poverljivost, odnosno pružaju se bez prisustva popravnih službenika, osim kada se njihovo prisustvo zahteva od lekara. A u zdravstvenom dosijeu zatvorenika ima pristup samo medicinsko osoblje.
39. Poverljivost zdravstvenih usluga se predviđa Standardnom operativnim praksom¹⁸ koju je usvojilo Ministarstvo zdravlja; ZIKS-om¹⁹; standardima EKSM -a²⁰ kao i međunarodnim aktima kao što su: Pravila Mandele²¹ i Pravila Ujedinjenih nacija za zaštitu maloletnika lišenih slobode.²²

Disciplinske mere

40. Prema važećem zakonodavstvu, disciplinske kazne koje se mogu izreći osuđenim licima su: ukor, ukidanje dodeljenih privilegija, nalog za nadoknadu štete i pritvor u samici.²³ Dok u slučaju pritvorenih lica, mogu se izreći sledeće kazne: ograničavanje ili zabrana

¹² Evropski komitet za sprečavanje mučenja, Izveštaj o poseti Švedskoj, 2015, stav 81. Vidi: <https://hudoc.cpt.coe.int/eng#%7B%22sort%22:%5B%22CPTDocumentDate%20Descending,CPTDocumentID%20Ascending,CPTSectionNumber%20Ascending%22%5D,%22CPTSectionID%22:%5B%22p-swe-20150518-en-25%22%5D%7D>

¹³ Zakon br. 04/L-149 o izvršenju krivičnih sankcija, član 31.

¹⁴ Standardna operativna praksa, tačka 1. Vidi na adresi: <https://msh.rks.gov.net/wp-content/uploads/2013/11/1.-Praktikat-Standarde-te-Veprimit-n%C3%AB-DShB.pdf>

¹⁵ Pravila Mandele, pravilo 34. Vidi: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/GA-RESOLUTION/E_ebook.pdf/

¹⁶ Evropski savet, preporuka (2006) 2 Saveta ministara za države članice o Evropskim pravilima u zatvorima, tačka 42.1. Vidi:

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804c221d/>

¹⁷ Pravila Ujedinjenih nacija za zaštitu maloletnika lišenih slobode, tačka 27, vidi: https://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/res45_113.pdf/

¹⁸ Standardna operativna praksa, tačka 11. Vidi: <https://msh.rks.gov.net/wp-content/uploads/2013/11/1.-Praktikat-Standarde-te-Veprimit-n%C3%AB-DShB.pdf>

¹⁹ Zakon br. o izvršenju krivičnih sankcija, član 49.

²⁰ Standardi EKSM -a, objavljeni 2018. godine, stav 50 i 51. Za više vidi: <https://rm.coe.int/16806ce943/> .

²¹ Pravila Mandele, pravilo 26, tačka 2, na: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/GA-RESOLUTION/E_ebook.pdf/ .

²² Pravila Ujedinjenih nacija za zaštitu maloletnika lišenih slobode, tačka A, pravilo 19, na: https://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/res45_113.pdf/ .

²³ Stavovi od 101. do 113. Zakona br. 04/L-149 o izvršenju krivičnih sankcija.

poseta ili dopis, osim kontakta sa advokatom braniocem, Ombudsmanom i diplomatskim misijama.

41. Tokom posete, NMST je obavešten od strane direktora PCP-a da tokom ove godine nije bila sprovedena nijedna disciplinska mera- boravak u samicu. NMST nije primio žalbe od zatvorenika u vezi izricanja disciplinskih mera od strane direktora PCP-a.

Kontakt sa spoljašnjim svetom

42. NMST smatra da su kontakti sa spoljašnjim svetom, posebno posete od porodice ili drugih bliskih rođaka, od presudnog značaja u smislu društvene rehabilitacije zatvorenika.
43. Zakonodavstvo na snazi,²⁴ za slučajeve osuđenih lica, predviđa da osuđeni zatvorenici imaju neograničeno pravo na dopis (osim određenih slučajeva), imaju pravo na mesečnu posetu koja najmanje traje jedan sat kao i poseta od dece i njihovih supružnika najmanje jednom u 3 meseci sa trajanjem od najmanje tri sata. Prema direktoru PCP-a zatvorenici mogu imati jednu posetu u dve nedelje, dok osuđeni mogu imati četiri posete mesečno, koje traju po sat vremena.
44. Što se tiče telefonskih poziva, član 60. ZIKS-a predviđa da osuđeno lice ima pravo na telefonske pozive. U slučaju pritvorenika, ove telefonske pozive odobrava nadležni sud. Na osnovu informacija dobijenih od direktora PCP-a i tvrdnji pritvorenika, njima se odobrava jedan telefonski poziv nedeljno, koji je predmet odobrenja nadležnog suda. Dok, u slučaju osuđenih, nema ograničenja.
45. NMST je takođe posetio salu za porodične posete, koja pruža zadovoljavajuće uslove za prijem porodičnih poseta. Sala za porodične posete pruža mogućnost da zatvorenik ima direktan kontakt između pritvorenika i osoba koje ga posećuju. Dok je u slučaju pritvorenika situacija drugačija, između pritvorenika i posetioca postoje prepreke koje onemogućavaju direktan kontakt.
46. U tom smislu, NMST primećuje da EKSM, u izveštaju o poseti Ukrajini²⁵, obrađuje pitanje zatvorenih poseta, koje se vrše fizičko razdvajanje pleksi-staklom, između zatvorenika i osoba koje ga posećuju. Tom prilikom, EKSM je preporučio ukrajinskim vlastima da izmene odgovarajuće uredbe kako bi svim zatvorenicima, uključujući i pritvorenike, omogućili prijemi poseta u razumnim i otvorenim uslovima, dok korišćenje zatvorenih prostorija za posete trebalo bi biti više izuzetak nego pravilo.
47. EKSM je dalje naveo da posete zatvorenog tipa uvek treba da budu utemeljene i dobro obrazložene kao i zasnovane na pojedinačnu procenu potencijalnog rizika kojeg predstavlja određeni zatvorenik. **Stoga, NMST podstiče nadležne organe da u duhu ove preporuke razmotre mogućnosti odvijanja ovih poseta u otvorenijim uslovima i na osnovu procene pojedinačnog rizika kojeg predstavlja određeni zatvorenik.**

Postupak podnošenja žalbi

48. Standardi EKSM-a naglašavaju važnost efikasnog sistema podnošenja žalbi i smatraju ga osnovnom garancijom protiv zlostavljanja u zatvorima i pritvorskim centrima.²⁶

²⁴ Zakon br. 04/L-149 o izvršenju krivičnih sankcija, članovi 62-65.

²⁵ EKSM, Izveštaj sa preporukama o poseti Ukrajini decembra 2017, godine, objavljen je 6. septembra 2018. godine, stav 102. Za više vidite na: <https://rm.coe.int/16808d2c2a>.

²⁶ Evropski komitet za sprečavanje mučenja, 27. opšti izveštaj, stav 68. Vidi: <https://rm.coe.int/16807bc668>.

49. Član 91. ZIKS-a, detaljno definiše postupak kojim pritvorenci i zatvorenici mogu da se obrate žalbom ili molbom direktoru neke određene institucije Korektivne službe Kosova (KSK). Postupak obuhvata i rokove za odgovor od direktora i mogućnost da se žalba uputi i nekom drugom organu, što u ovom slučaju je opšta uprava korektivne službe i ministar pravde.²⁷
50. NMST je primetio da na raspolaganju zatvorenika u PCP-u nalaze se kutije za žalbe postavljene od strane KSK-a i one od DZZ-a. Takođe, oni mogu uputiti žalbu i Ombudsmanu i putem besplatne telefonske linije (informacije o telefonskoj liniji postavljeni su na kutijama za žalbe), putem redovne pošte, koja prema ZIKS-u ne podleže kontroli ako je upućena Ombudsmanu Republike Kosova kao i preko članova njihovih porodica.
51. NMST je primetio da zatvorenicima u PCP-u je pružena prava prilika za podnošenje žalbi i zahteva, direktor razmatra iste i dostavlja odgovore zatvorenicima u skladu sa ZIKS-om. PCP takođe evidentira sve žalbe i zahteve zatvorenika u njihovim administrativnim dosijeima. NMST nije primio žalbe od zatvorenika u vezi sa njihovim pravom na žalbu.

Osoblje PCP-a i pitanja vezano za bezbednost

52. Prema direktoru, nedostatak dovoljnog broja korektivnih službenika pokriva se angažovanjem korektivnog osoblja iz drugih korektivnih institucija. Korektivno i civilno osoblje su od oba pola. Tokom ove godine, prema predstavljenoj dokumentaciji, proizilazi da su održane ukupno 27. obuke za službenike PCP-a. Pored relevantnih obuka, koje su održane u Republici Kosovo, neki korektivni službenici PCP-a bili su u studijskoj poseti Sjedinjenim Američkim Državama, gde su posećivali zatvore kojima upravlja Američka korektivna služba.

Prema nalazima i zaključaka postignutih tokom posete, u skladu sa članom 135. stav 3. Ustava Republike Kosovo i članom 16. stav 4. Zakona br. 05/L-019 o Ombudsmanu, Ombudsman

PREPORUČUJE

Ministarstvu pravde:

- **Da poveća broj aktivnosti van ćelija za pritvorena lica u PCP-u, u skladu sa Zakonikom o krivičnom postupku i ZIKS-om, koliko je to moguće.**
- **Da se zatvorenicima u PCP-u daje dijetalna hrana prema uputstvu lekara.**

²⁷ Član 91, stav 4. Zakona br. 04/L-149 o izvršenju krivičnih sankcija propisuje da: *“Na podnetu pritužbu direktor kazneno popravne ustanove treba da odgovori u roku od petnaest (15) dana, dok Centralna kancelarija Kazneno popravne službe treba da odgovori u roku od trideset (30) dana. Na pritužbu podnetu u pisanoj formi daje se odgovor u pisanoj formi..”*

U skladu sa članom 132. stav 3. Ustava Republike Kosovo („Bilo koji drugi organ ili institucija, koja sprovodi legitimnu vlast u Republici i Kosovo je dužna da odgovori na zahteve Ombudsmana i da predstavi sva zatražena dokumenta i informacije u skladu sa zakonom“) i članom 28. Zakona br. 05/L-019 o Ombudsmanu („Vlasti, kojima je Ombudsman uputio preporuke, zahtev ili predlog za preduzimanje konkretnih mera, uključujući i disciplinske mere, treba da odgovore u roku od trideset (30) dana. Odgovor treba da sadrži razloge u pisanoj formi o preduzetim radnjama u vezi navedenog pitanja“) ljubazno Vas molim da nas obavestite o preduzetim radnjama vezano za navedeno pitanje.

S poštovanjem,

Hilmi Jashari

Ombudsman